3. Loodus.

Pinna ehitus. Laiuse kihelkond ulatub oma lõuna- ja kagupoolse osaga Põhja-Tartumaa vooremaastikku, kuna põhja- ja loodepoolse osa moodustab lai tasane nõgu, milles lookleb Pedja jõgi. Vaheldust toob siia ainult pikk künniste ja seljakute rida, mis alanud Virumaal, kulgeb põhja-lõuna sihis läbi Laiuse kihelkonna lääneosa, sulgudes lõunas ühte siit algava voorterühmaga. See pikk kitsas kõrgustik eraldab ühtlasi Pedja jõe nõgu läänepoolsest Endla järve ning Põltsamaa jõe nõost.

Vooremaastikule omast loode-kagu sihilist viirulisust võib märgata juba kaugel põhja pool Tartumaa piire, kuid eriti silmapaistva kuju omandab see alles Laiuse kihelkonna lõuna- ja kaguosas, Palamuse piiri lähedal. Siin piirab Pedja jõe nõgu rida loode-kagu sihis asetatud künniseid ja seljakuid, voori, mida eraldavad üksteisest samas sihis jooksvad lohud, soode ja niiskete luhtadega. Asulad ja põllud on koondunud aga voorte laele ja jalale, kus jooksevad ka liikimisteed; kõik see annab maastikule iseloomulise, selgesti viirulise ilme. Lääne poolt tulles näeme esimesi voori kihelkonna edelapiiril, Õuna ja Väljaotsa küla kohal. Mõlemad on laiade lamedate künniste taolised, ühendatud madalama ülemineku-osaga, ja tõusevad ligi 14 m üle ümbruskonna, kerkides pikkamööda edelast ja langedes pisut järsemalt kirdesse. Nende kogupikkus on ligi 8 km, keskmine laius 1.5 km. Väljaotsa voort piiravad mõlemalt poolt soised lohud, millede äärde on koondunud talud; voore veerul jookseb maantee. Selle tõttu erineb voor hästi ümbruskonnast. Põhjapoolsem, Õuna voor, on aga ebamäärasema kujuga ja sulab läänes ühte Siimusti mägedega, idas kui ka kirdes aga järgneva Mõisamaa (ehk Mäeküla) voorega. Viimane on ligi 4 km pikkune kitsas künnis, mis eraldub selgemini ainult oma 11 m kõrguse, kitsa kõrgendikuna ümbritsevasse soisesse lohku tungiva kagupoolse otsaga. Nüüd järgneb kirdes tasasem ala, Jõgeva raudteejaama ja küla kohal, mis tõuseb siit läbijooksva Pedja jõe pinnast ainult 4—5 m kõrgemale, kerkides pikkamööda kirdesihis ja muutudes 2 km Pedja jõest ida pool, Võikvere mõisa kohal, 4 km pikkuseks kõrgemaks künniseks — vooreks, mida mööda liigub Kuremaa-Jõgeva vaheline maantee. Võikvere voorest kirde pool madaldub maapind uuesti, andes aset suurele Saare soole, mis ulatub 2.5 km laiuse siiluna Palamuse piirilt kuni Pedja jõeni. Ainult soo loodeosas kerkib madal metsaga kaetud künnis, mis alates Pedja jõe äärest Rohe küla kohalt ulatub loode-kagu sihis 7.5 km pikkuselt kuni soost läbi mineva Jõgeva-Mustvee maanteeni. Saare soo edelapoolsem osa, vastu Kõssimaa ning Võduvere küla ja Võtikvere mõisat, on tahedam ning siit Pedja jõkke juhitud suurema kraavi kaudu osaliselt kuivatatud, kuna kirdeosas, mis on hoopis pehme, leidub täiesti läbipääsmatuid kohti. Saare sood piirab kirdest Laiuse mägi, Põhja-Tartumaa voorestiku kõige suurem ja selgekujulisem voor (65. joon.). See kujutab enesest üle 10 km pikkust ja umbes 2 km laiust imposantset seljakut, mis tõuseb pikkamööda